

1 - Landschapsbeleidskaart

Inleiding

Elk onderdeel in de legenda van de Landschapsbeleidskaart bevat beleid. De kaart en legenda zijn apart van elkaar ingevoegd achter bijlage 5, of bestaande uit losse kaarten. In onderstaande tekst wordt eerst de definitie van een plangebied toegelicht. Vervolgens wordt het beleid per onderdeel uit de legenda toegelicht. Indieningsvereisten vragen om een nadere toelichting en komen daarom apart in bijlage 3 aan de orde.

Hoewel de Landschapsnota veel informatie over de waarden van het landschap van De Ronde Venen geeft, wordt aangeraden om de door de provincie Utrecht in 2012 uitgebrachte Kwaliteitsgidsen als aanvullende bron van informatie te gebruiken. Specifiek betreft dit Gebiedskatern Groene Hart en Gebiedskatern Waterlinies (waaronder de Stelling van Amsterdam). Deze zijn te downloaden vanaf de website van de provincie Utrecht: <https://www.provincie-utrecht.nl/onderwerpen/alle-onderwerpen/kwaliteitsgids/>.

Definitie 'plangebied'

In de legenda bij de Landschapsbeleidskaart wordt vaak de oppervlakte van het plangebied van een ingreep gebruikt als maatstaf om te bepalen of een ingreep toegestaan is, of om te bepalen of er een beperkte of uitgebreide indieningsvereiste geldt bij de aanvraag van een vergunning. 'Plangebied' wordt gedefinieerd als de oppervlakte van het totale gebied binnen een aanvraag waarbinnen bouw- en/of aanleg activiteiten plaatsvinden.

Voorbeelden:

- Bij het uitbreiden van een bouwvlak is het totale gebied waar binnen extra bouwvlak wordt gecreëerd en waarop dit extra bouwvlak van invloed is het plangebied. Dit kan dus een grotere oppervlakte betreffen dan enkel de oppervlakte van het extra bouwvlak.
- Bij het vergraven van sloten is het gehele gebied waar binnen de te vergraven sloten liggen het plangebied. Dit kan dus een grotere oppervlakte betreffen dan enkel de oppervlakte van de te vergraven sloten.

Om te voorkomen dat zaken te snel vergunningplichtig zijn, wordt soms een minimaal criterium genoemd dat moet worden overschreden in aanvulling op de grootte van het plangebied. Een voorbeeld is het "Aanbrengen of rooien van beplanting op een gebied van meer dan 100 m² in een plangebied van meer dan 1.000 m²".

Openheid

Korte omschrijving:

Openheid is het belangrijkste kenmerk van het landschap in De Ronde Venen, vooral dankzij de veeteelt. De landbouw vormt de drager van de kernkwaliteit openheid, die onlosmakelijk verbonden is met het veenweidelandschap en de droogmakerijen. Lijnstructuren zoals dijken en infrastructuur, maar ook lintbebouwing, zorgen langs de randen van deze landschappen voor contrasten in de beleving. Doorzichten op het landschap vanuit de lintbebouwing zijn van groot belang voor de beleving van de openheid. Linten en beplante lijnstructuren zoals kaden en dijken geven letterlijk richting(en) aan de openheid.

Toelichting op het beleid

Tussen lijnelementen zoals water, wegen en dijken moet de bestaande openheid bewaard blijven. Om dit mogelijk te maken is het volgende vergunningplichtig gesteld:

- Het creëren of uitbreiden van bouwvlakken of het oprichten van bouwwerken;
- het aanbrengen of rooien van beplanting op een gebied van meer dan 100 m² in een plangebied van meer dan 1.000 m².

Zowel nieuwe als grotere bouwvlakken tasten vrijwel altijd de openheid in een gebied aan. Hetzelfde geldt voor de oprichting van bouwwerken. In lijn met het beleid van de Structuurvisie zijn nieuwe bouwwerken op bouwvlakken niet verboden. Wel is er een vergunningplicht om initiatieven zorgvuldig te kunnen toetsen. Nieuwe bouwvlakken zijn niet mogelijk, uitgezonderd de daarvoor aangewezen zones in de voormalige gemeente Abcoude.

Ook het planten en rooien van bomen heeft invloed op de openheid en is daarom vergunningplichtig. Om te voorkomen dat bij kleine ingrepen, waarbij enkele bomen gemoeid zijn, een vergunning vereist is, is hier een ondergrens gesteld. Als de grenzen van 100 m² en 1000 m² worden overschreden is een vergunning nodig.

Verkaveling

Korte omschrijving:

Zowel de rationele als de middeleeuwse verkaveling zijn van grote invloed op de structuur van het landschap. Bovendien vertellen ze over de (ontstaans)geschiedenis van het landschap. Deze structuren hebben daarom een belangrijke landschappelijke waarde.

Middeleeuwse verkaveling

Het oudste type verkaveling is de middeleeuwse verkaveling. Deze is tot stand gekomen tijdens de ontginning van het veengebied van De Ronde Venen in de vroege middeleeuwen. In het westen van De Ronde Venen is dat een opstreckende, of sterverkaveling, gericht op een middelpunt, nu liggend nabij de kruising N212-Mijdrechtsedwardsweg. Nadat de bebouwingslinten waren gerealiseerd is er ook vanuit deze linten ontgonnen. In het gebied rond Abcoude is veelal sprake van middeleeuwse blokverkaveling, in plaats van een opstreckende verkaveling, wat mede te maken heeft met de (voormalige) ligging van de rivieren daar.

Rationele verkaveling

In de droogmakerijen is in de late 19^e en vroege 20^e eeuw gekozen voor een rechte, zogeheten rationele verkaveling. Hier is het moderne verhaal van de drooglegging en de civieltechnische ratio van de inrichting nog goed te lezen. De structuur van het landschap wordt bepaald door weg- en erfbepantingen. De droogmakerijen hebben allemaal hun eigen karakter en verschillen in openheid. Dijken begrenzen de ruimte en zijn de plaatsen waarvan de structuur beleefd kan worden.

Toelichting op het beleid

Middeleeuwse verkaveling

De bestaande middeleeuwse verkaveling is van grote cultuurhistorische en landschappelijke waarde en moet maximaal behouden worden. Dit betekent dat het dempen, vergraven of aanleggen van

watergangen over een lengte van meer dan 10 meter vergunningplichtig is. Het afgraven van veen is altijd vergunningplichtig. Dit heeft namelijk een transformerende werking op het landschap, doordat een grondlaag wordt verwijderd die gedurende vele eeuwen is opgebouwd, en bovendien niet omkeerbaar is.

Rationele verkaveling

De bestaande rationele verkaveling heeft cultuurhistorische en landschappelijke waarde en dient zoveel mogelijk behouden blijven. Deze cultuurhistorische en landschappelijke waarden zijn echter minder hoog dan bij middeleeuwse verkaveling. Dit betekent dat het dempen, vergraven of aanleggen van watergangen over een lengte van meer dan 10 meter wel vergunningplichtig is. De bodem bestaat uit veen en klei. In vergelijking tot middeleeuwse verkaveling bestaat voor het afgraven van veen geen specifiek landschappelijk beleid.

Legakkers

Korte omschrijving

Na de ontginning van het onbegaanbare, hooggelegen veengebied in de middeleeuwen ontstond er geleidelijk een veenweidelandschap. In het westen van de gemeente volgde vervening ten behoeve van turfwinning. Eerst in een patroon van legakkers en petgaten, later ook plassen, die werden drooggemalen. Het patroon van legakkers en petgaten is alleen nog in de Vinkeveense Plassen zichtbaar. Ook ten zuiden van de Oudhuijzerweg in Wilnis zijn nog legakkers aanwezig.

Aan de plassen is de opstreekende- of sterverkaveling nog goed te zien aan de legakkerstructuur. Deze structuur is waardevol, omdat legakkers de laatste vertegenwoordiger zijn van de vervening. Een fase in de geschiedenis van de gemeente, die een zeer grote rol heeft gespeeld in de vorming van het gebied ten westen van de A2.

Toelichting op het beleid:

Voor de legakkers is in 2013 een Toekomstvisie vastgesteld door de gemeenteraad van De Ronde Venen en Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht. Hoewel hierin veel kaders zijn gesteld, is een exacte invulling van de bescherming van de legakkers nog niet compleet. Dit heeft vooral betrekking op de mogelijke verruiming van planologische mogelijkheden op legakkers, die in het kader van het bestemmingsplan Plassengebied (vast te stellen in 2015) wordt onderzocht. Als gevolg hiervan blijft het beleid voor legakkers in de Landschapsnota (evenals in de Structuurvisie) vooralsnog globaal van opzet. Het beleid is erop gericht om de bestaande legakkerstructuur te behouden. Dit betekent dat vergroten, ophogen, vergraven en versmallen vergunningplichtig is. Het wijzigen van de akkers blijft mogelijk, maar zal zorgvuldige getoetst worden. Hierdoor wordt ruimte gelaten voor het toekomstig nader in te vullen (planologische) legakkerbeleid.

Stelling van Amsterdam

Korte omschrijving:

De Stelling van Amsterdam is een voormalige militaire verdedigingslinie, op 15 tot 20 km rond Amsterdam en vooral waarneembaar vanuit het omliggende open landschap. De Stelling dateert uit de late 19^e en vroege 20^e eeuw en behoort tot het UNESCO-Werelderfgoed. De kringstelling was met 135 km en 42 forten in haar tijd het modernste verdedigingswerk ter wereld. Na de Eerste Wereldoorlog maakten de steeds vaker gebruikte oorlogsvliegtuigen de stelling overbodig, maar aan de militaire status kwam pas in 1963 een einde.

Het was de bedoeling om in tijden van oorlog (die de stelling niet heeft meegemaakt) de inundatiegebieden van de Stelling onder water te zetten, waardoor het water reikte tot één lijn: de

hoofdweerstandslijn of verdedigingslijn. Dit was altijd een dijk of kade. Vanaf die lijn moest het gebied rondom de hoofdstad verdedigd worden. Deze lijn was van buitenaf enkel te bereiken via andere hoger gelegen smalle gebieden in het landschap, meestal ook dijken. Deze lijnen vormen de accessen. Op de plaatsen waar een acces de hoofdweerstandslijn raakt, is de verdedigingslijn zwak. Daarom werd op deze plaatsen een fort gebouwd om het acces te verdedigen. Hierbij hoorde een vrij schootsveld rondom het fort met een straal van 1.000 meter.

De gordel van de Stelling omvat binnen De Ronde Venen verder diverse elementen zoals de Batterij aan 't Gein, een liniedijk, inlaatsluizen en schotbalkenkeringen. Verder bevinden zich binnen het stellinglandschap van De Ronde Venen zes forten:

- Fort bij Uithoorn
- Fort aan de Waver-Amstel
- Fort in de Waver-Botshol
- Fort aan de Winkel
- Fort bij Abcoude
- Fort Nigtevecht

Tot slot is er Fort aan de Drecht. Dit ligt buiten het grondgebied van De Ronde Venen, in de gemeente Uithoorn. Het schootsveld en de acceslijnen liggen voor een deel in De Ronde Venen.

Toelichting op het beleid

De Stelling van Amsterdam moet behouden blijven, zichtbaar en beleefbaar zijn in het landschap.

Hoofdweerstandslijn

De hoofdweerstandslijn van de Stelling is het cruciale onderdeel van de Stelling die maakt wat de Stelling is. Om deze lijn zichtbaar in het landschap te laten zijn is in de Structuurvisie bepaald dat hierlangs een bufferzone in acht moet worden genomen. Mede in navolging van het beleid van de provincie Noord-Holland is gekozen voor een bufferzone van 100 meter aan weerszijden van de weerstandslijn. Ontwikkelingen worden binnen dit gebied niet op slot gezet, maar het uitbreiden van bouwvlakken wordt hier via een vergunningplicht onderdeel van het ruimtelijke toetsingskader. De Structuurvisie geeft aan dat ontwikkelingen wel kunnen plaatsvinden indien de openheid niet wordt aangetast en de beleefbaarheid van de Stelling gehandhaafd of versterkt wordt.

Acceslijnen

Om de accessen zichtbaar in het landschap te laten blijven is in de Structuurvisie bepaald dat hierlangs een bufferzone in acht moet worden genomen. Mede in navolging van het beleid van de provincie Noord-Holland is gekozen voor een bufferzone van 100 meter aan weerszijden van de accessen. Ontwikkelingen binnen dit gebied worden niet op slot gezet, maar het uitbreiden van bouwvlakken is hier via een vergunningplicht onderdeel van het ruimtelijke toetsingskader. De Structuurvisie geeft aan dat ontwikkelingen wel kunnen plaatsvinden indien de openheid niet wordt aangetast en de beleefbaarheid van de Stelling gehandhaafd of versterkt wordt.

Dit beleid wordt alleen toegepast op de delen van de accessen die binnen de schootsvelden van de forten vallen. Forten zijn geplaatst om accessen te kunnen verdedigen. Buiten het schootsveld is deze relatie minder aanwezig, zodat daar geen beschermend beleid voor accessen wordt gevoerd.

Schootsvelden

Van oudsher werden de forten van de Stelling omringd door schootsvelden in een straal van 1.000 meter waarbinnen geen of slechts houten bebouwing werd toegestaan. Schootsvelden vormen een belangrijk onderdeel van de herkenbaarheid en beleefbaarheid van de Stelling en de daarin gelegen forten. Het linielandschap van de Stelling is echter wel veranderd sinds de vroege 20^e eeuw. Daarom geldt er geen uniform beleid voor de oorspronkelijke schootsvelden van 1.000 meter rondom elk fort, maar worden drie onderscheiden gemaakt:

- Forten hadden een rol ter verdediging van een acces en een rol ter ondersteuning van naburige forten. Hierdoor was het niet noodzakelijk om ook een vrij schootsveld naar achteren te hebben. Het beschermende beleid rond schootsvelden geldt daarom niet aan de achterkant van forten, zoals te zien is op de Landschapsbeleidskaart.
- Delen van schootsvelden zijn in de loop der tijd bebouwd (vooral bij Fort Abcoude, Fort bij Uithoorn (Amstelhoek) en Fort aan de Winkel). De bebouwde delen en de daarachter gelegen delen waar geen zichtrelatie meer bestaat zijn daarom niet meer als schootsveld in het beleid opgenomen.
- De schootsvelden hebben niet langer een militaire functie. Daarom kunnen de principes die begin 20^e eeuw golden nu niet meer toegepast worden. Anno 2013 is een vrij schootsveld van 1.000 meter geen reëel beleid meer. Schootsvelden dienen in landschappelijk opzicht nu voornamelijk ter bevordering van de zichtbaarheid van forten en de zichtrelaties tussen forten en accessen of andere forten. Die functie is op geringe afstand van een fort van veel meer belang dan verder weg. Dat komt in het beleid tot uitdrukking.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen *primaire* en *secundaire* schootsvelden, liggend op respectievelijk een straal van 0 tot 500 meter, en van 500 tot 1.000 meter rondom een fort. Het beleid in een primair schootsveld is strenger dan in een secundair schootsveld. In primaire schootsvelden is het uitbreiden van bouwvlakken of het oprichten van bouwwerken vergunning plichtig met een beperkte indieningsvereiste tot een plangebied van 1.000 m². In een secundair schootsveld ligt die grens op 5.000 m².

Lijnstructuren

Korte omschrijving

Binnen De Ronde Venen bevinden zich diverse waardevolle lijnstructuren in het landschap. Enkele voorbeelden hiervan zijn:

- Wegen (o.a. de Rijksstraatweg, het Zand- en Jaagpad, de voormalige spoorlijnen, oude zuwen, de centrale straten van de lintbebouwing)
- Water (o.a. rivieren, vaarten, weteringen, molengangen, voormalige rivierbochten)
- Ontginningsstructuren en structuren van de droogmakerijen (o.a. kaden, dijken)
- Militaire lijnen (o.a. hoofdweerstandslijnen van de Stelling van Amsterdam en de Oude Hollandse Waterlinie)

Deze lijnen bepalen (vaak al van oudsher) in hoge mate de vorm van het er omheen liggende landschappen en zijn daarom van grote landschappelijke waarde.

Toelichting op het beleid:

Het beleid voor lijnstructuren is tweeledig. Vergunning plichtig is:

1. Verbreden, versmallen, toevoegen, verleggen en verwijderen van bestaande tracés;
2. Planten of rooien van bomen op of naast het tracé over een lengte van meer dan 100 meter.

Verandering van de bestaande lijnstructuren wordt daarmee binnen het ruimtelijke toetsingskader gebracht. Eventuele veranderingen kunnen slechts na zorgvuldige toetsing plaatsvinden. Dit beleid sluit grotendeels aan op het beleid uit de Structuurvisie (voor de militaire linies) en het beleid dat in diverse bestemmingsplannen en beheersverordeningen geldt, t waar ook lijnstructuren in zijn beschermd.

Molenbiotopen

Korte omschrijving:

In De Ronde Venen staan vier nog functionerende molens. Dit zijn:

- Broekzijdse Molen, Gein-Noord, Abcoude.
- Oostzijdse Molen, Gein-Zuid, Abcoude.
- Molen 't Hoog en Groenland, Baambrugge.
- De Veenmolen, Oudhuijzerweg, Wilnis.

Voor een nog functionerende molen is het noodzakelijk om voldoende wind te kunnen vangen. Daarvoor is in het verleden het concept van de molenbiotoop ontwikkeld. Dit houdt in dat rondom werkende molens in een straal van 100 meter een vrij veld moet zijn voor windvang.

Toelichting op het beleid

Het beleid voor molenbiotopen is tweeledig:

- Vergunningplichtig: het uitbreiden van bouwvlakken of het oprichten van bouwwerken.
- Vergunningplichtig: het planten van hoog opgaande bomen in een plangebied vanaf 500 m²

Het beleid richt zich op het open houden van de molenbiotopen met behoud van ontwikkelruimte binnen bestaande bouwvlakken.

Kreek- en stroomruggen

Korte omschrijving

De Ronde Venen kent diverse kreekruggen en stroomruggen. In het westen van De Ronde Venen liggen kreekruggen. Deze zijn een overblijfsel uit de tijd dat hier een waddegebied was in verbinding met de zee. Ze zijn gevormd door in geulen afgezet zand. Omdat het omringende veen door inklink is gedaald, zijn de voormalige krekken tegenwoordig duidelijk herkenbaar als reliëf in het polderlandschap.

In het oosten van De Ronde Venen liggen stroomruggen. Deze zijn gevormd door afzettingen van de rivieren Angstel, Winkel en Gein. Deze rivieren hebben in de loop der tijd verschillende stroomrichtingen gehad. Hierdoor liggen de stroomruggen hoger in het landschap dan het omringende land.

Zowel kreek- als stroomruggen ontleen hun landschappelijke waarde aan het feit dat ze reliëf geven aan het landschap. Daarnaast zijn kreek- en stroomruggen de plaatsen waar de eerste bewoners zich vestigden.

Toelichting op het beleid

In navolging van de bescherming die kreekruggen hebben in het bestemmingsplan Buitengebied De Ronde Venen (2005) is het vergraven, afgraven, egaliseren of ophogen vergunningplichtig en daarmee onderdeel van het ruimtelijke toetsingskader.

Kleine landschappelijke elementen

Korte omschrijving

In De Ronde Venen zijn enkele kleine landschappelijke elementen van bijzondere waarde aanwezig waarvoor apart beleid is geformuleerd. Dit zijn:

- Batterij aan 't Gein
- Voormalig Slot Abcoude
- Groote Kooibosch (Botshol)
- Kleiputten ten zuiden van de Bovendijk bij Wilnis in de Wilnise Bovenlanden.

Deze structuren zijn nog duidelijk herkenbaar in het landschap. De Batterij aan 't Gein is een onderdeel van de Stelling van Amsterdam, hoewel de locatie daarvoor al een militaire functie had als één van de Posten van Krayenhoff.

Slot Abcoude is een kasteel uit de 13e eeuw dat in de 19e eeuw is verdwenen. Het terrein van het voormalige kasteel is nog altijd zeer goed waarneembaar en van hoge landschappelijke (en archeologische) waarde.

In Botshol was voorheen een eendenkooi aanwezig in wat nu het Groote Kooibosch is. Een eendenkooi is een plek waar in het wild levende eenden gevangen werden voor consumptie. De eendenkooi bestond uit een grote vijver waar enkele smalle sloten op uitkwamen (vangpijpen). Eenden kwamen hierdoor gevangen te zitten, eventueel gelokt door tamme eenden. Het Kooibosch bestaat nu uit een begroeid eiland in natuurgebied Botshol.

Het lint van kleiputten bevindt zich op een tak van het vroegere Rijn-Vechtriviersysteem (Spengen Stroomgordel). De kleiputten zijn aanwezig in de Wilnise- en Mijdrechtse bovenlanden en in de polder Blokland. De kleiputten zijn gegraven voor de winning van klei voor het verstevigen van dijken en ophogen van erven.

Toelichting op het beleid

Het beleid is om de bestaande situatie bij deze elementen te behouden. Voor ingrepen is een vergunning vereist. De oppervlaktegrens voor een uitgebreide indieningsvereiste ligt laag (ingrepen in een gebied van 200 m²), vanwege de hoge waarde van deze elementen.